

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

БЕРДИЧЕНКО ІРИНА ОЛЕГІВНА

УДК 343.533.2

**МАРКИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ, КОНТРОЛЬНІ МАРКИ,
ГОЛОГРАФІЧНІ ЗАХИСНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК ПРЕДМЕТ СУСПІЛЬНО
НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Микитчик Олександр Васильович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Дудоров Олександр Олексійович,
Запорізькій національній університет,
завідувач кафедри кримінального права та правосуддя

кандидат юридичних наук, доцент
Лащук Єфрем Вікторович,
Верховний Суд України,
начальник відділу взаємодії з державними органами управління забезпечення
діяльності керівництва

Захист відбудеться « » жовтня 2016 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
пл. Солом'янська, 1, м. Київ, ДП-680.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: пл. Солом'янська, 1, м. Київ, ДП-680.

Автореферат розісланий « » вересня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За сучасних скрутних соціально-економічних умов в Україні одним з нагальних завдань держави є забезпечення поповнення державного бюджету, захист системи оподаткування та додержання прав і законних інтересів споживачів. Задля надійної охорони зазначених суспільних відносин держава вживає комплекс заходів, спрямованих на протидію протиправним діям у сфері господарської діяльності. Ці заходи можуть мати різноманітний характер, зокрема, фінансові санкції (штрафи), адміністративна відповідальність і навіть кримінальна, якщо попередні не дали бажаного результату.

Серед злочинів, які порушують нормальну діяльність фінансово-кредитної системи держави, призводять до суттєвих втрат бюджету та дискредитують імідж України на міжнародній арені, одними з найбільш поширених є посягання, пов'язані з обігом підроблених марок акцизного податку¹, контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних і голографічних захисних елементів (далі – марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ), тобто документів (знаків), які засвідчують сплату державі акцизного податку й обов'язкових платежів, підтверджують справжність товарів, що реалізуються (ст. 199 “Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів” і ст. 216 “Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок” КК України). Незаконні діяння з окресленими вище предметами мають високий ступінь суспільної небезпеки, оскільки їх вчинення підриває довіру громадян до виробників товарів, які повинні гарантувати їх якість, що зашкоджує чесній діловій репутації, призводить до порушення авторських і суміжних прав, а також прав і законних інтересів споживачів, а найголовніше – відчутно зменшують надходження до державного бюджету. Однак ужитті державою заходи щодо забезпечення кримінально-правової охорони марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ від злочинних посягань виявилися недостатньо ефективними (зокрема, це стверджують 84,4% опитаних респондентів), а отже існує необхідність в удосконаленні відповідних положень КК України.

За офіційними даними МВС України² та ГПУ³, у 2008 р. зареєстровано 1619 злочинів, передбачених ст. 199 КК України, та 180, передбачених ст. 216 КК України; у 2009 р. – відповідно 1648 та 204; у 2010 р. – 1014 та 172; у 2011 р. – 718 та 130; у 2012 р. – 460 та 130; 2013 р. – 1188 та 5, 2014 р. – 670 та 0; у 1-му півріччі

¹ 28.12.2014 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 7-8, № 9, ст. 55), на підставі якого у назві та ч. 1 ст. 199 КК України слово «збору» замінено словом «податку», тому в дисертації використовується термін «марки акцизного податку» замість терміна «марки акцизного збору».

² Статистичні дані МВС України щодо злочинів, відповідальність за які передбачена ст.ст. 199 і 216 КК України, за 2008–2012 рр.

³ Статистичні дані ГПУ щодо злочинів, відповідальність за які передбачена ст. ст. 199 і 216 КК України, за 2013–2014 роки та 1 півріччя 2015 року.

2015 р. – 362 і 1. Очевидно, що у 2012 р. відбулося зниження реєстрації злочинів, передбачених ст. 216 КК України, що можна пояснити таким чином: відповідно до Закону України від 18.09.2012 р. № 5283-VI “Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за фальшування марок акцизного збору” (далі – Закон України № 5283-VI) вказівку на “марки акцизного податку” як предмет злочину було вилучено зі ст. 216 КК України та перенесено до ст. 199 КК України (отже, злочинний намір винних осіб переважно спрямований саме на вчинення незаконних дій щодо марок акцизного податку).

Крім того, необхідно звернути увагу на латентний характер зазначених злочинів. Наприклад, за інформацією Міністерства доходів і зборів України (нині – Державна фіскальна служба України), у 2011 р. з незаконного обігу вилучено 2,4 млн шт. марок акцизного податку, тоді як незаконного виробництва цих марок не було виявлено; у 2012 р. – 7,1 млн шт. марок акцизного податку та виявлено лише один випадок їх незаконного виробництва; за 10 місяців 2013 р. було вилучено 41,7 млн шт. марок акцизного податку та припинено два випадки їх незаконного виробництва. Щодо ситуації з контрольними марками, то у 2011 р. з незаконного обігу вилучено контрафактної продукції на суму 6 млн грн, у т.ч. маркованої контрольними марками на суму 2,5 млн грн, та припинено одне незаконне виробництво таких марок; у 2012 р. – на суму 4,8 млн грн, у т.ч. маркованої контрольними марками на суму 105,3 тис. грн, незаконного виробництва контрольних марок у цей період не було виявлено; у 2013 р. – на суму 2,3 млн грн, у т.ч. маркованої контрольними марками на суму 2,3 млн грн, незаконного виробництва контрольних марок у названий період не виявлено. Також відбулося зменшення кількості засуджених за вчинення злочину, передбаченого ст. 216 КК України.

Наведені приклади дають підстави вважати, що статична звітність не відображає повну і об’єктивну картину щодо злочинів, передбачених ст.ст. 199 і 216 КК України; законодавець вдавався до корегування місця розташування певних предметів у згаданих статтях; змінювалася та уточнювалася назва відповідних предметів у цих злочинах тощо.

Теоретичну основу дисертаційної роботи склали праці вітчизняних і зарубіжних науковців минулого і сучасності, передусім з кримінального права та кримінології. Теоретичним підґрунтям дослідження є, зокрема, праці П. П. Андрушка, Л. С. Білогриць-Котляревського, М. І. Бажанова, П. С. Берзіна, М. О. Буртового, П. А. Вороб’я, Н. О. Гуторової, О. М. Джужі, О. О. Дудорова, О. Г. Колба, М. Й. Коржанського, Є. В. Лащука, С. Я. Лихової, С. І. Марка, А. Г. Манькова, В. Р. Мойсика, А. А. Музики, Б. С. Нікіфорова, Г. П. Новосьолова, В. Я. Тація, А. Н. Трайнина, Н. О. Тимошенко, В. В. Кузнецова, А. В. Савченка, І. В. Сингаївської, Т. Л. Сергєєвої, І. С. Самощенко, А. А. Піонтковського, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, В. В. Чернея, В. І. Шакуна, В. К. Шкарупи, Л. Етель.

Водночас, вчені, які досліджували питання предмета злочинів, у т.ч. злочинів у сфері господарської діяльності, приділяли увагу лише окремим аспектам кримінально-правової охорони марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета злочину. Ці питання порушували у своїх роботах Н. О. Гуторова (“Проблеми кримінально-правової охорони державних фінансів України”, 2002 р.), Є. В. Лащук (“Предмет злочину в кримінальному праві України”, 2005 р.),

О. О. Дудоров (“Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України”, 2007 р.), І. В. Кириченко (“Запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів”, 2009 р.), М. О. Буртовий (“Документ як предмет злочинів у сфері господарської діяльності”, 2010 р.) та деякі ін. Останнім часом проблему кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 199 КК України, активно розробляє І. М. Михайлов.

Проте, у названих вище працях науковці, з-поміж іншого, досліджували елементи та ознаки складів злочинів, передбачених ст.ст. 199, 216 КК України, які у 2012–2014 рр. зазнали суттєвих законодавчих змін, та розглядали лише окремі дискусійні питання щодо марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета злочинів у сфері господарської діяльності. Отже, є необхідність у комплексному кримінально-правовому дослідженні зазначених предметів з огляду на потребу розширення теоретичних знань про їх поняття, ознаки і сутність та взаємозв’язки з іншими елементами й ознаками тих складів злочинів, в яких вони законодавчо передбачені; вивчити історичний і зарубіжний досвід відповідальності за суспільно небезпечні діяння, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ; кваліфікацію злочинів у сфері господарської діяльності, предметом яких є згадані марки та елементи, а також відмежувати їх від інших предметів у складах суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності тощо. Дискусійними є й наслідки змін до ст.ст. 199 і 216 КК України, які були внесені відповідно до Закону України № 5283-VI, в частині дотримання принципів побудови норм Особливої частини цього Кодексу.

Загалом питанням про специфіку марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності в Україні приділено недостатньо уваги. І це при тому, що названі предмети відіграють важливу економічну роль у господарській діяльності різноманітних суб’єктів, забезпечуючи на підставі використання високих технологій контроль, облік і легальний обіг відповідної продукції, виробів, документів і товарів. Звідси всебічне теоретичне та практичне розроблення питань, пов’язаних із зазначеними марками та елементами як предметом суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, слугуватиме удосконаленню національного кримінального законодавства та правозастосовної практики.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1209-р); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки (наказ МВС України від 16.03.2015 р. №275) та Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2017 роки. Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського національного університету внутрішніх справ (нині – Національна академія внутрішніх справ) 25.11.2008 р. (протокол № 3) та внесена до Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права, розглянутих і схвалених відділеннями НАПрН України 2009 р. (п. 982). Тему дисертації уточнено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 03.07.2015 р. (протокол № 15).

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є комплексне розроблення науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі *задачі*:

- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності;
- провести історико-правовий аналіз розвитку норм про кримінальну відповідальність за незаконне виготовлення, одержання, використання, підроблення чи збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ;
- здійснити порівняльно-правове дослідження кримінальної відповідальності за незаконні діяння з названими марками та елементами за КК України і кримінальним законодавством окремих зарубіжних країн;
- розробити на підставі теоретичних позицій і практичних підходів положення щодо поняття, ознак та особливостей марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь;
- дослідити питання про співвідношення та відмежування суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, ознаками яких є названі марки та елементи, та кваліфікації злочинів за сукупністю;
- провести емпіричні дослідження, у т.ч. й опитування респондентів, вивчення матеріалів судової практики, узагальнення й аналіз їх результатів;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення окремих статей закону України про кримінальну відповідальність у контексті охорони марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері господарської діяльності, що забезпечують кримінально-правову охорону марок акцизного податку, контрольних марок, голографічних захисних елементів.

Предмет дослідження – марки акцизного податку, контрольні марки, голографічні захисні елементи як предмет суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності.

Методи дослідження обрано з огляду на поставлену мету і задачі, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Було використано, зокрема, такі наукові методи: діалектичний – у дослідженні положень про кримінальну відповідальність за незаконні дії з марками акцизного податку, контрольними марками і ГЗЕ, завдяки виявленню тези й антитези крізь призму провідних концепцій науковців щодо характеристики окремих елементів складів злочинів, передбачених ст.ст. 199 і 216 України (в усіх розділах); історико-правовий – під час вивчення історичних витоків і генезису поняття та ознак досліджуваних предметів злочинів, їх місця у відповідних складах злочинів, а також для розвитку поглядів вчених щодо цього (підрозділ 1.2); системно-структурний – під час проведення комплексного аналізу складників предмета дослідження як елементів єдиного цілого (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); логіко-догматичний – для виявлення недоліків у нормах КК України, які передбачають відповідальність за незаконні дії з марками, контрольними марками і ГЗЕ (підрозділи

2.1, 2.2, 2.3, 3.2); герменевтичний – для інтерпретації нормативних положень щодо кримінальної відповідальності за незаконні дії з марками, контрольними марками і ГЗЕ (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); порівняльно-правовий (компаративістський) – для аналізу норм кримінального законодавства України та зарубіжних країн щодо відповідальності за незаконні дії з окресленими вище предметами (підрозділ 1.3); соціологічний – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, матеріалів судової практики щодо застосування норм КК України, які передбачають відповідальність за незаконні дії з означеними марками та елементами (підрозділи 2.1, 2.3); узагальнення – для формування, на основі вже існуючих у юридичній літературі позицій і думок, нових пропозицій щодо розмежування понять марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета злочинів, а також їх співвідношення з іншими предметами злочину, передбаченого ст. 199 КК України (підрозділи 2.1, 3.2); моделювання – для розробленні моделей нових кримінально-правових норм Особливої частини КК України (висновки).

Емпіричну базу дослідження становлять: зведені дані вибіркового вивчення 178 кримінальних проваджень (справ) за ст.ст. 199 і 216 (у т.ч. за сукупності злочинів, передбачених ст.ст. 203-1 і 204) КК України, розслідуваних органами досудового розслідування у 2008–2014 рр. і 1 півріччі 2015 р. Харківської, Одеської, Луганської, Сумської, Тернопільської, Донецької, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Запорізької, Дніпропетровської областей та м. Києва; результати анкетування 321 практичних працівників, зокрема слідчих і працівників оперативних підрозділів з 14 областей України та міста Києва; показники статистичної звітності МВС України і ГПУ (за 2008–2014 рр., 1 півріччя 2015 р.) щодо виявлення злочинів, передбачених ст.ст. 199 і 216 КК України, та Державної судової адміністрації України (за 2008–2014 рр., 1 півріччя 2015 р.) щодо розгляду кримінальних проваджень (справ), відкритих за цими злочинами. Крім цього, використано особистий 21-річний досвід слідчої роботи дисертанта.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у кримінально-правовій науці України комплексним монографічним дослідженням марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності. На основі проведеного дослідження автором сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані та важливих для юридичної практики, а саме:

уперше:

- визначено кримінально-правову специфіку марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, зокрема з'ясовано їх ознаки та інші ключові характеристики;

- запропоновано виділити шість історичних періодів розвитку законодавства щодо кримінальної відповідальності за незаконні діяння з марками акцизного податку, контрольними марками і ГЗЕ з огляду на такі сукупні критерії: а) розвиток вітчизняного кримінального законодавства, б) об'єкт посягання, в) предмет суспільно небезпечних діянь;

– наведено докази щодо необхідності: виключення з назви ст. 199 КК України та абз. 1 ч. 1 цієї статті вказівки на такі предмети злочину, як “марки акцизного податку” та “голографічні захисні елементи”; заміни у назві та абз. 1 ч. 1 цієї статті універсальним терміном “переміщення” термінологічної конструкції “перевезення, пересилання, ввезення в Україну”; виключення із диспозиції абз. 1 ч. 1 цієї статті посилення на мету – “використання при продажу товарів” (що найбільш змістовно відбиватиме зв’язок предмета злочину з його об’єктивною стороною);

– обґрунтовано, з метою узгодження редакцій ст.ст. 199 і 216 КК України, в останній: а) викласти назву таким чином: “Незаконне виготовлення, зберігання, придбання, переміщення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, контрольних марок”; б) передбачити як предмет основного складу злочину вказівку на “марки акцизного податку, контрольні марки для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних”; в) виділити саме такі кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину, які містяться у частинах 2 і 3 ст. 199 КК України; г) передбачити примітку, в якій визначити великий та особливо великий розміри предмета суспільно небезпечних діянь;

– здійснено аналіз кримінального законодавства окремих зарубіжних країн, за результатами якого сформульовано висновок про те, що за кордоном більшою мірою приділяється увага питанням відповідальності за незаконні діяння з марками акцизного податку та їх аналогами, а меншою – питанням відповідальності за незаконні діяння з контрольними марками, тоді як норму про відповідальність за незаконні діяння з ГЗЕ у досліджених правових актах зарубіжних країн виявлено лише у Пенітенціарному кодексі (далі – ПК) Естонської Республіки;

– визначено критерії, за якими слід розмежовувати марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ як предмет і засіб вчинення злочинів;

удосконалено:

– теоретичне визначення поняття марок акцизного податку і контрольних марок як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, водночас, наведено аргументи щодо виокремлення фізичних, соціальних та юридичних ознак цих предметів;

– підходи щодо відмежування марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ від інших предметів суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності (гроші, державні цінні папери, недержавні цінні папери, платіжні інструменти, засоби індивідуалізації учасників господарської діяльності);

– уявлення про зв’язки предметів злочинів, відповідальність за які передбачена ст.ст. 199 та 216 КК України, з іншими об’єктивними ознаками цих посягань;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні та методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за незаконні діяння з марками акцизного податку, контрольними марками і ГЗЕ;

– питання кваліфікації злочинів у сфері господарської діяльності, предметом яких є названі вище марки та елементи;

– наукові позиції щодо недоцільності об’єднання грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку і ГЗЕ як предмета злочину, передбаченого ст. 199 КК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені висновки і рекомендації дисертації використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – для подальшого удосконалення чинного кримінального законодавства щодо відповідальності за злочини, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 08.07.2015 № 22/407-1-18);

– *правозастосовній діяльності* – під час здійснення правильної кваліфікації злочинів, передбачених ст.ст. 199 та 216 КК України (акт впровадження у практичну діяльність ГСУ МВС України від 07.07.2015, ГУМВС України в Запорізькій області від 25.11.2013 р., ГУМВС України в Дніпропетровській області від 30.11.2013 р., ГУМВС України у Львівській області від 05.12.2013 р., УМВС України в Чернівецькій області від 18.12.2013 р.);

– *навчальному процесі* – під час розроблення науково-методичних матеріалів для працівників правоохоронних органів, а також для викладання навчальних дисциплін з курсів “Кримінальне право. Особлива частина”, “Теорія кваліфікації злочинів”, “Кваліфікація злочинів, підслідних ОВС”, “Правозастосовча практика”, “Кримінологія”, “Кримінологія та профілактика злочинів”, “Профілактика злочинів”, “Кримінологічна віктимологія” (акт впровадження НАВС від 18.05.2015 р.).

– *науково-дослідній діяльності* – у дослідженні вчення про об’єкт і предмет злочину, для вдосконалення теоретичних основ кваліфікації суспільно небезпечних діянь та аналізу дискусійних питань Особливої частини КК України;

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження оприлюднені на науково-практичних конференціях і круглих столах, зокрема: “Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства” (м. Дніпропетровськ, 29.05.2009 р.); “Проблеми кримінально-правових наук: міжнародний досвід (пам’яті професора П.П. Михайленка)” (м. Київ, 30.11.2009 р.); “Правове і криміналістичне забезпечення розслідування окремих видів злочинів: сучасний стан, міжнародний досвід та перспектива розвитку” (м. Київ, 30.11.2010 р.); “Актуальні проблеми кримінального права (пам’яті професора П.П. Михайленка)” (м. Київ, 24.09.2010 р., 07.12.2012 р., 06.12.2013 р., 21.11.2014 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертації викладено у 13 наукових публікаціях, серед яких п’ять статей – у наукових фахових виданнях з юридичних наук, одна – у науковому періодичному виданні іноземної держави (Республіка Польща), а також семи тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (251 найменування) і додатків. Загальний обсяг дисертації – 256 сторінок, із них основного тексту – 193 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; охарактеризовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію та впровадження, а також щодо публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 “Марки акцизного податку, контрольні марки, голографічні захисні елементи як предмет суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності: теоретико-методологічні засади дослідження, історичний розвиток і зарубіжний досвід” містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1. *“Теоретико-методологічні засади дослідження марок акцизного податку, контрольних марок, голографічних захисних елементів як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності”* дисертантом, по-перше, проаналізовано наукові позиції вчених щодо досліджуваної проблематики, оцінено сучасний стан і перспективи наукових пошуків з цього приводу, по-друге, визначено методологічну базу для реалізації мети та завдань дисертації.

За результатами вивчення юридичної літератури з'ясовано, що ряд вітчизняних науковців у своїх працях приділяли увагу розробленню предметів злочинів у сфері господарської діяльності та безпосередньо марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ. Зроблено висновок про те, що такі дослідження мають помітне наукове значення, але, водночас, залишилися не розробленими чимало дискусійних питань щодо названих марок і елементів як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, їх ознак та інших особливостей. Ці питання потребують ретельного розгляду, який і запропоновано у цій дисертації.

Також автором підтримано концепцію використання теоретичних та емпіричних методів пізнання кримінальної відповідальності за незаконні дії з окресленими вище предметами. Так, для отримання якісно нових наукових результатів особливе значення у дослідженні приділено застосуванню низки важливих наукових методів, що забезпечили результативність теоретичних і прикладних розробок.

У підрозділі 1.2. *“Історичний розвиток норм кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, одержання чи підроблення марок акцизного податку, контрольних марок, голографічних захисних елементів”* визначено періодизацію кримінальної відповідальності за незаконні дії з документами (знаками), які підтверджують сплату державі акцизного податку та його предтечі, а також платежів, які справляються при реалізації примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Зважаючи на розвиток вітчизняного кримінального законодавства, об'єкт посягання та предмет злочину, виокремлено такі етапи генезису норм про кримінальну відповідальність за незаконні діяння з марками акцизного податку, контрольними марками і ГЗЕ: 1) законодавче закріплення відповідальності за підроблення акцизних бандеролей (1845 р.); 2) відродження цієї правової норми (1996 р.); 3) законодавче урегулювання кримінальної відповідальності за незаконні дії з контрольними марками для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів і фонограм (2000 р.); 4) удосконалення правової норми про кримінальну відповідальність за незаконні дії з марками акцизного збору

та контрольними марками (2001 р.); 5) законодавче урегулювання кримінальної відповідальності за незаконні дії з голографічними захисними елементами (2003 р.); 6) подальші напрями удосконалення відповідного законодавства (з 2012 року і дотепер). Такий підхід дозволив зробити обґрунтовані висновки про основні позитивні характеристики та недоліки норм попереднього кримінального законодавства, а також визначити можливі напрями удосконалення чинної редакції ст.ст. 199 і 216 КК України.

У підрозділі 1.3. *“Досвід зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, одержання чи підроблення марок акцизного податку, контрольних марок, голографічних захисних елементів”* наголошено, що у КК провідних держав континентальної правової сім’ї (Австрія, Голландія, Данія, Франція, ФРН, Швейцарія, Швеція тощо) переважно відсутні норми про відповідальність за незаконні діяння з марками акцизного податку, контрольними марками і ГЗЕ, оскільки ці діяння врегульовані іншими галузями законодавства – податковим, фінансовим, господарським тощо.

У тих державах, де зазначені діяння переслідуються нормами КК (переважно держави СНД і деякі країни ЄС), більшою мірою приділяється увага питанням відповідальності за незаконні діяння з марками акцизного податку та їх аналогами, а меншою – питанням відповідальності за незаконні діяння з контрольними марками, тоді як норму про відповідальність за незаконні діяння з ГЗЕ вдалося виявити лише у Пенітенціарному кодексі Естонської Республіки. Кримінально-правова норма, яка є близькою за предметами злочинів до норм, передбачених ст.ст. 199 і 216 КК України, виражена у ст. 176 КК Республіки Узбекистан, оскільки предметами названих норм є гроші, акцизні марки та цінні папери. В інших розглянутих правових актах не зустрічається таке об’єднання предметів у складі одного злочину. Водночас встановлено, що марки акцизного податку та контрольні марки або є предметом одного злочину (КК Російської Федерації), або щодо незаконних діянь стосовно цих предметів встановлено окрему кримінально-правову норму (Республіка Грузія, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Вірменія, Турецька Республіка, Республіки Молдова тощо).

Також визначено, що злочини, об’єкти яких охоплюють згадані вище марки та елементи, розміщено у різних розділах (главах) національних КК, наприклад, їх віднесено до злочинів в економічній (господарській) сфері, проти порядку управління, проти публічної чи суспільної довіри тощо. У деяких країнах аналізовані суспільно небезпечні діяння віднесено до податкових злочинів (Чеська Республіка), що урегульовані навіть спеціальними кодексами (наприклад, Карним казначейським кодексом Республіки Польща), чи до адміністративних проступків (Республіка Молдова та Республіка Азербайджан).

Розділ 2 “Кримінально-правова характеристика незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, контрольних марок, голографічних захисних елементів як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності” містить три підрозділи.

У підрозділ 2.1. *“Марки акцизного податку як предмет суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності”* визначено законодавче поняття, ознаки та особливості марок акцизного податку як предмета злочину. Встановлено, що

дозволені законодавством дії з цими марками передбачені Положенням про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів, затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1251. Система ознак такого предмета злочину, як марка акцизного податку (а рівно як і контрольна марка і ГЗЕ) у кримінальному праві охоплює три групи: фізичні, соціальні та юридичні ознаки. У вивчених автором матеріалах кримінальних проваджень (справ) марки акцизного податку – найбільш поширений предмет досліджуваних злочинів (150 проваджень (справ), 84,5% випадків). Такі марки можуть бути як справжніми, так і підробленими, на відміну від інших предметів злочину у ст. 199 КК України (гроші, державні цінні папери, державні лотереї), котрі є лише підробленими. Щодо справжніх марок акцизного податку можуть бути вчинені такі незаконні діяння, як зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут, а щодо підроблених – виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут.

Запропоновано внести такі зміни та доповнення до ст. 199 КК України, які сприятимуть підвищенню ефективності дії цієї кримінально-правової норми: 1) виключити з назви та з абз. 1 ч. 1 цієї статті вказівку на “марки акцизного податку” та “голографічні захисні елементи” як предмет цього злочину; 2) замінити у назві та абз. 1 ч. 1 цієї статті термінологічну конструкцію “перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту” терміном “переміщення з метою збуту”; 3) виключити із диспозиції абз. 1 ч. 1 цієї статті посилання на мету “використання при продажу товарів”; 4) викласти назву цієї статті у такій редакції: “Виготовлення, зберігання, придбання, переміщення з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї”; 5) викласти абз. 1 ч. 1 цієї статті у такій редакції: “Виготовлення, зберігання, придбання, переміщення з метою збуту, а також збут підробленої національної валюти України у виді банкнот чи металевих монет, іноземної валюти, державних цінних паперів або білетів державної лотереї”.

Обґрунтовано такі зміни до ст. 216 КК України: 1) передбачити у назві та в абз. 1 ч. 1 цієї статті вказівку на такий предмет, як “марки акцизного податку”; 2) внести до абз. 1 ч. 2 ст. 216 КК України таку кваліфікуючу ознаку, як “вчинення дій у великому розмірі”, а до абз. 1 ч. 3 цієї ж статті – такі особливо кваліфікуючі ознаки, як “вчинення дій в особливо великому розмірі” та “вчинення дій організованою групою”. При цьому варто залишити наведені вище кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки відповідно в абз. 1 ч. 2 та абз. 1 ч. 3 ст. 199 КК України. Також автором сформульована думка з приводу впровадження електронних марок акцизного податку.

У підрозділі 2.2. *“Контрольні марки як предмет суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності”* визначено законодавче поняття, ознаки та особливості контрольних марок як предмета злочину. Наголошено, що виготовлення і використання контрольних марок регламентується Законом України *“Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних”* від 23.03.2000 р. та цілою низкою підзаконних

нормативно-правових актів. Установлено спільні ознаки, які притаманні контрольним маркам і маркам акцизного податку.

Водночас, виокремлено і відмінні характеристики, які властиві зазначеним предметам, зокрема: а) контрольна марка покликана засвідчувати дотримання авторських та (або) суміжних прав і надає право на розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, тоді як марка акцизного податку підтверджує сплату акцизного податку та легальність увезення товару – алкогольних і тютюнових виробів; б) контрольні марки уповноважена видавати Державна служба інтелектуальної власності України, а марки акцизного податку – Державна фіскальна служба України; в) зовнішня форма та спосіб виготовлення і нанесення цих предметів на товар, який вони, окрім іншого, призначені захищати від підроблення, є неоднаковими.

З'ясовано, що законодавцем не виправдано випущена з уваги криміналізація у ст. 216 КК України таких дій, як “незаконні зберігання, придбання, переміщення” контрольних марок, при цьому наведено аргументи на необхідність вказівки на них у назві та абз. 1 ч. 1 цієї статті. Поряд з цим підтверджено висновок про те, що у ст. 216 КК України серед предметів злочинів варто поряд з контрольними марками вказати й на марки акцизного податку. Обґрунтовано потребу передбачити після абз. 2 ч. 3 ст. 216 КК України примітку відповідного змісту.

У підрозділі 2.3. *“Голографічні захисні елементи як предмет суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності”* визначено нормативне поняття, ознаки та особливості ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь. ГЗЕ застосовувалися для захисту документів і товарів, які підлягають обов'язковому захисту від підроблення, а також інших документів і товарів, голографічний захист яких впроваджувався за ініціативою їх власників. Такі елементи можуть мати особливе індивідуальне маркування, вид якого визначається замовником з огляду на потреби та організацію ведення обліку обігу документів чи товарів за ініціативою замовника та за погодженням з Міністерством фінансів України. Однак, відповідно до вимог Закону України від 02.03.2015 р. “Про ліцензування видів господарської діяльності”, зменшено кількість видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, у т.ч. скасовується ліцензування діяльності із впровадження, ввезення, вивезення ГЗЕ, а отже захист документів і товарів ГЗЕ в умовах сьогодення втрачає свою актуальність, що зумовлено передусім значними матеріальними затратами суб'єкта, котрий використовує ці елементи для захисту перелічених вище предметів.

Наразі законодавець все ж таки залишив ряд документів, для захисту яких він вважає необхідним використовувати ГЗЕ (паспорт громадянина України, паспорт для виїзду за кордон, посвідчення поліцейських тощо). Водночас, ГЗЕ входить лише до складів злочинів, передбачених ст. 199 та 216 КК України, що зумовлено посиленням захистом від підроблення предметів цих злочинів – марок акцизного податку та контрольних марок.

Установлено, що ГЗЕ використовуються для захисту документів і товарів, у т.ч. зазначених вище марок, тобто є певним їх складником, звідси відсутня потреба у визначенні ГЗЕ як окремого предмета злочину, і тому ці елементи підлягають виключенню як альтернативний предмет злочину зі ст.ст. 199 та 216 КК України.

Розділ 3 “Співвідношення та відмежування суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, ознаками яких є марки акцизного податку, контрольні марки і голографічні захисні елементи, та кваліфікація злочинів за сукупністю” містить два підрозділи.

У підрозділі 3.1. *“Співвідношення суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, предметом і засобом яких є марки акцизного податку, контрольні марки та голографічні захисні елементи”* встановлено, що марки акцизного податку і контрольні марки можуть виступати не тільки як предмет складу злочину (у ст.ст. 199 та 216 КК України), але й як засіб його вчинення (у ст.ст. 203-1 та 204 КК України). Марки акцизного податку та контрольні марки визнаються також засобом вчинення адміністративних правопорушень (ст.ст. 164-5, 164-9 КУпАП), оскільки використовуються для вчинення протиправних дій з предметом посягання при вчиненні правопорушення.

Обґрунтовано, що повна декриміналізація протиправних дій з цими марками уявляється недоцільною, адже аналізовані предмети передусім є документами суворой звітності, а тому абсолютно справедливо, щоб відповідальність за незаконні дії з такими предметами передбачалася нормами КК України. Також необхідно зважати на шкоду, яку можуть заподіяти незаконні дії з цими документами, та з урахуванням цього диференціювати відповідальність.

У разі реформування чинного законодавства до адміністративних проступків буде доцільним віднести виготовлення або отримання марок акцизного податку, контрольних марок з порушенням встановленого чинним законодавством порядку їх виготовлення або отримання.

У підрозділі 3.2. *“Відмежування суспільно небезпечних діянь, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки, голографічні захисні елементи, та кваліфікація цих злочинів за сукупністю”* вироблені практичні рекомендації щодо відмежування названих предметів злочинів від предметів злочинів, передбачених ст.ст. 200, 224, 229 КК України.

Встановлено, що злочини, до складу об'єкта яких марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ входять як предмети злочину, можуть вчинятися у сукупності з іншими злочинами, зокрема передбаченими ст.ст. 203-1, 204 і 212 КК України. Відмінність між цими злочинами передусім полягає в основних безпосередніх об'єктах і предметах злочинів та їх особливостях, у незаконних діях, які вчиняються із згаданими предметами злочинів, тощо.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання, яке полягало у комплексному розробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за суспільно небезпечні діяння у сфері господарської діяльності, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ, зокрема:

1. Питання щодо поняття, ознак та сутності марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ як предмета суспільно небезпечних діянь у сфері

господарської діяльності у науці кримінального права є недостатньо розробленими та мають чимало дискусійних моментів, а тому потребують свого принципового вирішення.

Установлено основні напрями відповідного наукового пошуку. Підтримано концепцію використання теоретичних та емпіричних методів пізнання кримінальної відповідальності за незаконні дії з окресленими вище предметами. Особливе значення у дослідженні приділено таким методам: діалектичному; системно-структурному аналізу; історико-правовому, логіко-догматичному; герменевтичному; порівняльно-правовому; методу узагальнення, моделювання; спостереження; соціологічному; статистичному.

2. Зважаючи на такі сукупні критерії, як розвиток вітчизняного кримінального законодавства, об'єкт посягання та предмет злочину, виокремлено шість історичних етапів розвитку норм про кримінальну відповідальність за незаконні дії з марками акцизного податку, контрольними марками і ГЗЕ, які пройшли своє формування, безпосереднє визначення у законі та подальше нормативне удосконалення. Зокрема, зроблено висновок про те, що держава ще з моменту виникнення податків, які були прообразом акцизу ("бражна подать", "куфовий збір" – XII ст.), у всі періоди свого існування намагалася забезпечити контроль за сплатою цих податків і, відповідно, розвиток законодавства, що спрямований на захист системи утримання цих податків. Від початку виникнення цих податків і до XIX ст. держава контролювала їх оплату та здійснювала їх облік за допомогою різних засобів, у т.ч. документів і печаток, за підроблення яких існувала кримінальна відповідальність. Уперше законодавче закріплення досліджуваних предметів (зокрема, у вигляді акцизних бандеролей, які стали прообразом марок акцизного податку) відбулося в Уложеннях 1845 і 1903 рр.

Постійний розвиток і зміни економічної системи приводили до змін кримінального законодавства, через що розширювалося коло об'єктів і предметів злочинних посягань. У результаті відповідні кримінально-правові норми було доповнено такими предметами, як контрольні марки і ГЗЕ.

3. На підставі вивчення зарубіжного досвіду (загалом охоплено понад двадцять держав) кримінальної відповідальності за незаконні виготовлення, одержання чи підроблення марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ, встановлено як позитивні надбання, так і негативні моменти, що наявні у положеннях іноземних КК.

За кордоном у кримінальному законодавстві існують неоднакові підходи щодо визначення об'єктів цих видів злочинів і, відповідно, характеру та ступеня їх суспільної небезпеки. Більшою мірою зарубіжні КК передбачають відповідальність за незаконні дії з марками акцизного податку та їх аналогами, а меншою – за незаконні дії з контрольними марками, тоді як норма про відповідальність за незаконні дії з ГЗЕ, серед досліджених нормативно-правових актів, існує тільки у ПК Естонії. Злочини, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ, розміщено в різних розділах (главах) кримінальних законів (зокрема, в економічній сфері чи у сфері господарської діяльності; проти порядку управління; проти публічної чи суспільної довіри). Таким чином, законодавець по-різному визначає об'єкт цих видів злочинів і, відповідно, характер та ступінь їх суспільної

небезпеки.

4. Розроблення кримінально-правової характеристики незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, контрольних марок і ГЗЕ, про які згадується у ст.ст. 199 і 216 КК України, неможливе без урахування вчення про об'єкт і предмет злочину, їх ознаки, види та інші значущі характеристики. Запропоновано авторські визначення названих марок та елементів, а також здійснена їх кримінально-правова характеристика.

Марка акцизного податку – це документ суворої звітності, який видається уповноваженим державним органом з метою регулювання економічних відносин, що виникають з приводу реалізації на території України окремих видів підакцизних товарів – алкогольних напоїв і тютюнових виробів, та з приводу якого і шляхом безпосереднього впливу на який вчиняється суспільно небезпечне винне діяння, передбачене КК України. Така марка має відповідний номер, певний дизайн, колір, вартість. Кожна марка на алкогольні напої повинна мати окремий номер і позначення про суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції, місяць та рік виготовлення марки, а на тютюнові вироби – окремий номер і позначення про квартал і рік виготовлення марки. Марки в установленому законом порядку продаються тим суб'єктам підприємництва, які є платниками акцизного податку з алкогольних напоїв і тютюнових виробів; вони можуть бути як справжніми, так і підробленими, на відміну від інших предметів злочину, передбаченого ст. 199 КК України (гроші, державні цінні папери, державні лотереї), котрі, як предмет злочину, є лише підробленими. Водночас, обґрунтовано, що термін “переміщення” охоплює такі категорії, як “перевезення”, “пересилання”, “ввезення”, які вчиняються щодо згаданих вище предметів.

Зроблено висновок про те, що за умови введення в дію автоматизованої системи з відстеження руху підакцизних товарів і підсистеми – електронної акцизної марки суспільно небезпечні діяння, вчинені щодо них, слід кваліфікувати за статтями розділу XVI Особливої частини КК України.

Контрольна марка – це документ суворої звітності, який видається уповноваженим державним органом з метою регулювання економічних відносин, що виникають з приводу реалізації на території України примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, та щодо якого і шляхом безпосереднього впливу на який вчиняється суспільно небезпечне винне діяння, передбачене КК України. Така марка має власні серію і номер, виготовляється за технологією, яка забезпечує її одноразове використання, а також містить нанесену інформацію, яка ідентифікує її з відповідним примірником аудіовізуального твору, фонограми, відеограми, комп'ютерної програми, бази даних. У дисертації визначено спільні та відмінні риси марок акцизного податку і контрольних марок. Аргументовано необхідність криміналізувати у ст. 216 КК України такі дії, як “незаконні зберігання, придбання, переміщення” щодо контрольних марок.

Зроблено висновок, що у ст. 216 КК України серед предметів злочинів слід, поряд з контрольними марками, вказати й на марки акцизного податку, вилучивши це поняття з положень ст. 199 КК України. З'ясовано, що наразі є передчасним прийняття проекту Закону України “Про визнання таким, що втратив чинність,

Закону України “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних”.

ГЗЕ – це голографічний елемент, призначений для маркування носіїв інформації, документів і товарів з метою підтвердження їх справжності, авторства тощо, виконаний з використанням технологій, що унеможлиблюють його несанкціоноване відтворення. Це матеріальний об’єкт з тонкошаровою структурою, який створюється з метою формування (відновлення) записаного на ньому зображення шляхом інтерференції та дифракції світла. В умовах сьогодення захист документів і товарів ГЗЕ втрачає свою актуальність, що передусім зумовлено значними матеріальними затратами суб’єкта, котрий використовує його для захисту згаданих предметів.

Обґрунтовано, що ГЗЕ використовуються для захисту документів і товарів, у т.ч. марок акцизного податку або контрольних марок, тобто вони є певним їх складником. Звідси відсутня необхідність у визначенні їх як окремого предмета злочину, а тому вони підлягають виключенню з положень ст.ст. 199 та 216 КК України.

5. Важливим завданням є дослідження питань про співвідношення та відмежування суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, ознаками яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ, та про кваліфікацію цих злочинів за сукупністю.

З’ясовано, що марки акцизного податку і контрольні марки можуть виступати не тільки як предмет складу злочину (у ст.ст. 199 та 216 КК України), але й як засіб його вчинення (у ст.ст. 203-1 та 204 КК України).

При розмежуванні злочинів (ст.ст. 199 та 216 КК України) та адміністративних правопорушень (ст.ст. 164-5 та 164-9 КУпАП) слід акцентувати увагу на тому, що в останніх марки акцизного податку та контрольні марки визнаються засобом вчинення правопорушення. Обґрунтовано, що повна декриміналізація протиправних дій з окресленими марками є недоцільною, однак слід віднести до адміністративних проступків виготовлення або отримання марок акцизного податку, контрольних марок з порушенням встановленого чинним законодавством порядку їх виготовлення або отримання. До злочинів, які передбачають у своєму складі предмети, що підлягають відмежуванню, слід віднести ті, що передбачені ст.ст. 200, 224 і 229 КК України. До того ж, злочини, до складу об’єкта яких марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ входять як предмети злочину, можуть вчинятися у сукупності з іншими злочинами, зокрема передбаченими ст.ст. 203-1, 204 і 212 КК України. Переважно відмінність між цими злочинами полягає в основних безпосередніх об’єктах і предметах злочинів та їх особливостях, у незаконних діях, які вчиняються зі згаданими предметами злочинів, тощо.

6. На підставі проведених автором емпіричних досліджень встановлено такі факти:

а) щодо опитування респондентів: 67,5% з них вважають за необхідне удосконалити понятійний апарат ст.ст. 199 та 216 КК України; 82,5% – не розрізняють поняття “переміщення” та “перевезення”, “пересилання”, “ввезення” в Україну; 83,2% – підтримують внесення змін до ст.ст. 199 та 216 КК України з огляду на предмети злочинів; 84,3% та 81,5% відповідно – погодилися щодо розширення альтернативних злочинних дій (“підроблення” та “незаконне

зберігання”) з приводу контрольних марок у ст. 216 КК України; 66,9% та 68,1% відповідно – підтримали запропоновані нами варіанти визначення марок акцизного податку та контрольних марок як предмета злочину; 75,4% – вважають, що ГЗЕ є частиною документа, який він захищає від підроблення, а тому його підроблення визначається одночасно підробленням усього документа;

б) щодо вивчення матеріалів судової практики: у більшості кримінальних проваджень (справ) (73,3% випадків) протиправні дії з марками акцизного податку та контрольними марками поєднувалося із вчиненням інших злочинів, тому кваліфікація вчиненого була здійснена за сукупністю норм; протиправні дії вчинялися з підробленими марками акцизного податку (150 проваджень (справ), 84,5% випадків) або з контрольними марками (28 проваджень (справ), 15,5% випадків), тоді як ГЗЕ як окремий предмет злочинів не фігурували; у 20 провадженнях (справах) (11,3% випадків) суди відходили від нормативної термінології щодо опису об’єктивної сторони злочинів, а у 67 (37,6% випадків) – не встановлювали конкретних осіб, які були причетні до підроблення предмета злочинів, та відповідні докази у провадженнях (справах); виявлено 3 випадки неправильної кваліфікації злочинних діянь за аналізованими статтями.

7. Сформульовані конкретні пропозиції щодо змін і доповнень до ст.ст. 199 і 216 КК України, зокрема запропоновано їх викласти таким чином:

1) “Стаття 199. Виготовлення, зберігання, придбання, переміщення з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї

1. Виготовлення, зберігання, придбання, переміщення з метою збуту, а також збут підробленої національної валюти України у виді банкнот чи металевих монет, іноземної валюти, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї – ...”;

2) “Стаття 216. Незаконне виготовлення, зберігання, придбання, переміщення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, контрольних марок

1. Незаконне виготовлення, зберігання, придбання, переміщення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних – ...

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, чи у великому розмірі – ...

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, – ...

Примітка. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у великому розмірі, якщо загальна номінальна вартість підроблених предметів у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; в особливо великому розмірі – якщо загальна номінальна вартість підроблених предметів у чотириста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян”.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бердиченко І. О. Порівняльний аналіз кримінальної відповідальності за підроблення та збут підроблених знаків, які підтверджують сплату акцизу державі (на прикладі України та країн СНД) / І. О. Бердиченко // Право і суспільство. – 2010. – № 5. – С. 137–140.
2. Бердиченко І. О. Конфіскація товарів, промаркованих підробленими марками чи голографічними захисними елементами, як вид додаткового покарання за злочин, передбачений ст. 216 КК України / І. О. Бердиченко // Митна справа. – 2011. – № 3. – Ч. 2. – С. 126–130.
3. Бердиченко І. О. Марка акцизного збору як предмет злочину, передбаченого ст. 199 КК України / І. О. Бердиченко // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-1. – С. 300–302.
4. Бердиченко І. О. Контрольна марка як предмет незаконного виготовлення, підроблення, використання або збуту незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок / І. О. Бердиченко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – Вип. 2. – С. 183–193. – (Сер. юридична).
5. Бердиченко І. О. Марки акцизного збору як предмет злочинів у сфері господарської діяльності: зарубіжний досвід законодавчого регулювання / І. О. Бердиченко // Fundacja PRO FUTURO: knowledge, education, law, management. – 2014. – № 1(5). – С. 23–24.
6. Бердиченко І. О. Марка акцизного збору і контрольна марка як предмет злочину і адміністративного правопорушення / І. О. Бердиченко // Юридична наука. – 2015. – № 6. – С. 45–52.
7. Бердиченко І. О. Історичний розвиток норм кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору або контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних чи голографічних захисних елементів / І. О. Бердиченко // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : тези доп. круглого столу (Дніпропетровськ, 29 трав. 2009 р.). – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2010. – С. 125–127.
8. Бердиченко І. О. Розвиток кримінального законодавства про відповідальність за незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок / І. О. Бердиченко // Проблеми кримінально-правових наук : міжнародний досвід (пам'яті професора П. П. Михайленка) : тези доп. загальноуніверситет. наук.-теорет. конф. (Київ, 30 листоп. 2009 р.). – К. : КНУВС, 2009. – С. 30–32.
9. Бердиченко І. О. Про перспективи змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за фальшування марок акцизного збору / І. О. Бердиченко // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : тези доп. міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 24 верес. 2010 р.). – К. : НАВС, 2010. – С. 103–105.

10. Бердиченко І. О. Відмежування незаконного виготовлення, підроблення, використання або збуту незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок (ст. 216 КК) від злочину, передбаченого ст. 229 КК України / І. О. Бердиченко // Правове і криміналістичне забезпечення розслідування окремих видів злочинів: сучасний стан, міжнародний досвід та перспектива розвитку: тези доп. міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 30 листоп. 2010 р.). – К. : НАВС, 2010. – С. 14–18.

11. Бердиченко І. О. Суб'єкт незаконного виготовлення, підроблення, використання або збуту незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору або контрольних марок / І. О. Бердиченко // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка): тези доп. міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 7 груд. 2012 р.). – К. : НАВС, 2012. – С. 103–105.

12. Бердиченко І. О. Голографічні захисні елементи як предмет окремих злочинів у сфері господарської діяльності / І. О. Бердиченко // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : тези доп. міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 6 груд. 2013 р.). – К. : НАВС, 2013. – С. 101–104.

13. Бердиченко І. О. Марки акцизного збору чи марка акцизного податку як предмет злочину, передбаченого ст. 199 КК України / І. О. Бердиченко // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П.П. Михайленка): тези доп. V міжвуз. наук. – теорет. конф. (м. Київ, 21 листоп. 2014 р.) / ред. кол. : В. В. Черней, М. В. Костицький, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. – К. : НАВС, 2014. – С. 8-9.

АНОТАЦІЯ

Бердиченко І.О. Марки акцизного податку, контрольні марки, голографічні захисні елементи як предмет суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2016.

Дисертація присвячена комплексному розробленню науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності, предметом яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ. Визначено теоретико-методологічні засади проведення дослідження, розглянуто генезис кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння щодо згаданих предметів, а також вивчено зарубіжний досвід з цього приводу. Здійснено кримінально-правову характеристику цих марок та елементів. Розкрито питання співвідношення та відмежування суспільно небезпечних діянь у сфері господарської діяльності, ознаками яких є марки акцизного податку, контрольні марки і ГЗЕ, та кваліфікації злочинів за сукупністю. Сформульовано низку теоретичних положень і практичних пропозицій, здатних ефективно вплинути на реалізацію відповідних наукових положень та застосування ст.ст. 199 і 216 КК України.

Ключові слова: марки акцизного податку, контрольні марки, голографічні захисні елементи, предмети суспільно небезпечних діянь, сфера господарської

діяльності, злочин, кримінально-правова характеристика, співвідношення та відмежування суспільно небезпечних діянь.

АННОТАЦИЯ

Бердиченко И.О. Марки акцизного налога, контрольные марки, голографические защитные элементы как предмет общественно опасных деяний в сфере хозяйственной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2016.

В диссертации осуществлена комплексная разработка научно обоснованных предложений по совершенствованию уголовно-правовых норм, предусматривающих ответственность за преступления в сфере хозяйственной деятельности, предметом которых являются марки акцизного налога, контрольные марки и голографические защитные элементы (далее – марки акцизного налога, контрольные марки и ГЗЭ). Разработаны теоретические и методологические основы исследования уголовной ответственности за незаконные действия с указанными предметами. Установлена специфика марок акцизного налога, контрольных марок и ГЗЭ как предмета преступлений, а также определены их признаки и другие ключевые уголовно-правовые характеристики. Выделены критерии, по которым следует соотносить и разграничивать марки акцизного налога, контрольные марки и ГЗЭ как предметы и средства совершения преступлений. Усовершенствованы теоретические дефиниции указанных марок и элементов как предметов преступлений в сфере хозяйственной деятельности, при этом приведены аргументы относительно выделения физических, социальных и юридических признаков в этих предметах. Предложено выделять шесть исторических периодов развития законодательства об уголовной ответственности за незаконные действия с марками акцизного налога, контрольными марками и ГЗЭ, учитывая такие критерии, как развитие отечественного уголовного законодательства, объект посягательства и предмет преступления. Установлено, что в иностранном уголовном законодательстве в большей степени уделено внимание вопросам ответственности за незаконные действия с марками акцизного налога и их аналогами, а в меньшей – ответственности за незаконные действия с контрольными марками, тогда как норму об ответственности за незаконные действия с ГЗЭ выявлено только в Пенитенциарном кодексе Эстонии.

Рассмотрены вопросы квалификации общественно опасных деяний в сфере хозяйственной деятельности, предметом которых являются марки акцизного налога, контрольные марки и ГЗЭ. Выработаны подходы относительно отграничения таких марок и элементов от других предметов общественно опасных деяний в сфере хозяйственной деятельности. Приведены доказательства о необходимости изложения названия ст. 199 УК Украины в следующей редакции: “Изготовление, хранение, приобретение, перемещение с целью сбыта или сбыт поддельных денег, государственных ценных бумаг, билетов государственной лотереи”, и абз. 1 ч. 1 этой статьи в следующей редакции: “Изготовление, хранение, приобретение, перемещение с целью сбыта, а также сбыт поддельной национальной валюты

Украины в виде банкнот или металлической монеты, иностранной валюты, государственных ценных бумаг или билетов государственной лотереи”, исключив из предыдущего названия указание на “марки акцизного налога” и “ГЗЭ” как предмет этого преступления. Обосновано, с целью согласования редакций ст.ст. 199 и 216 УК Украины, изложить название последней следующим образом: “Незаконное изготовление, хранение, приобретение, перемещение, подделка, использование или сбыт незаконно изготовленных, полученных или поддельных марок акцизного налога, контрольных марок”; предусмотреть в качестве предметов основного состава преступления указание на “марки акцизного налога, контрольные марки для маркировки упаковок экземпляров аудиовизуальных произведений, фонограмм, видеограмм, компьютерных программ, баз данных”; выделить те же квалифицирующие и особо квалифицирующие признаки преступления, какие содержатся в частях 2 и 3 ст. 199 УК Украины; предусмотреть примечание к этой статье соответствующего содержания.

Ключевые слова: марки акцизного налога, контрольные марки, голографические защитные элементы, предметы общественно опасных деяний, сфера хозяйственной деятельности, преступление, уголовно-правовая характеристика, соотношение и разграничение общественно опасных деяний.

SUMMARY

Berdychenko I.O. Excise duty stamps, control stamps, holographic security elements as item of socially dangerous acts in the sphere of economic activity. – Manuscript.

Thesis for the PhD (Law) scientific degree on speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to complex development of scientifically based proposals with regards to improving criminal-legal norms that provide responsibility for crimes in the sphere of economic activity for which the item includes excise duty stamps, control stamps, holographic security elements. The theoretical and methodological basis of the study was determined, the genesis of criminal responsibility for socially dangerous acts on the abovementioned items was considered and foreign experience was studied in this matter. The criminal-legal characteristics of mentioned stamps and elements were carried through. The questions concerning interrelation and delimitation of socially dangerous acts in the sphere of economic activity, signs of which are excise duty stamps, control stamps, holographic security elements, as well as concerning qualification for multiple crimes were revealed. A number of theoretical provisions and practical proposals that can effectively influence the realization of appropriate scientific concepts and application of Articles 199 and 216 of the Criminal Code of Ukraine were formulated.

Keywords: excise duty stamps, control stamps, holographic security elements, items of socially dangerous acts, sphere of economic activity, crime, criminal legal characteristics, interrelation and delimitation of socially dangerous acts.